

Warszawa, dnia 18 listopada 2019 r.

1723/2019/JJe/PKu

Szanowny Pan
insp. Piotr Mąka
Komendant Wojewódzki Policji w Poznaniu
ul. Kochanowskiego 2a
60-844 Poznań

Szanowny Panie Komendancie,

I. Wstęp

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej: HFPC) pragnie wyrazić zaniepokojenie sytuacją opisaną w artykule pt. *Konin: policjant śmiertelnie postrzelił młodego mężczyznę*, który ukazał się 14 listopada 2019 r. na portalu PolsatNews.pl¹. Publikacja dotyczy śmierci 21-letniego mężczyzny w wyniku postrzelenia przez policjanta podczas interwencji w Koninie. O sprawie informował również portal TVN24.pl² oraz poznańska Gazeta Wyborcza³.

¹ *Konin: policjant śmiertelnie postrzelił młodego mężczyznę*, PolsatNews.pl, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-11-14/w-koninie-policjant-smiertelnie-postrzelil-mlodego-mezczyzne/> (dostęp: 14.11.2019 r.).

² *Policjant śmiertelnie postrzelił 21-latkę. "Zaczął uciekać, policjant musiał użyć broni"*, TVN24.pl, <https://www.tvn24.pl/konin-policjant-postrzelil-mlodego-mezczyzne-na-ul-wyszynskiego,985318,s.html> (dostęp: 14.11.2019 r.).

³ P. Żytnicki, *Śmierć 21-latka w Koninie. Ojciec: Policjanci zastrzelili mi syna tylko dlatego, że uciekał*, poznan.wyborcza.pl, <https://poznan.wyborcza.pl/poznan/7,36001,25411049,policjant-smiertelnie-postrzelil-21-latka-w-koninie-znajomi-adas.html>, (dostęp: 15.11.2019 r.).

II. Stan faktyczny

Jak wynika z doniesień medialnych, do zdarzenia miało dojść w czwartek 14 listopada 2019 r. około godziny 10 rano w Koninie. Zgodnie z przedstawionymi w artykule informacjami, policjanci chcieli wylegitymować grupę młodych mężczyzn. Jeden z nich zaczął uciekać, w związku z czym funkcjonariusz rozpoczął za nim pościg. W artykule podano, że chłopak „pomimo okrzyków »stój Policja« nie reagował i uciekał dalej”.

Z doniesień medialnych wynika, że dwudziestojednolatek został śmiertelnie postrzelony przez funkcjonariusza Policji. Rzecznik Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu poinformował media, że „doszło do sytuacji, w której policjant zmuszony był użyć broni. Mężczyzna został postrzelony. Mimo reanimacji zmarł”.

Według artykułu, na miejscu zdarzenia zabezpieczono nożyczki, które traktowane są „jako niebezpieczne narzędzie i torebkę z białym proszkiem, prawdopodobnie narkotykami”. Zgodnie z publikacją portalu PolsatNews.pl, Prokuratura prowadziła czynności na miejscu zdarzenia. W sprawie zostało wszczęte śledztwo, w którym przesłuchiwani są świadkowie. Media poinformowały również, że zabezpieczone zostały nagrania z kamer monitoringu.

III. Stan prawny

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka. Należy podkreślić, że śmierć osoby zatrzymywanej przez Policję może stanowić potencjalne naruszenie art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej: EKPCz, Konwencja). W kontekście niniejszej sprawy pragniemy poczynić kilka systemowych uwag na temat gwarancji wynikających z **art. 2 Konwencji**, stanowiącego o prawie do życia.

Po pierwsze warto wskazać, że „art. 2 EKPCz stanowi jedno z najbardziej podstawowych postanowień Konwencji i uświęca jedną z fundamentalnych wartości w społeczeństwach demokratycznych”⁴. Prawo do życia uznawane jest bowiem za „konieczny punkt wyjścia dla korzystania ze wszystkich innych praw i wolności

⁴ Wyrok ETPCz w sprawie *McCann i inni p. Zjednoczonemu Królestwu*, (skarga nr 19009/04), par. 147.

gwarantowanych przez Konwencję”⁵. Artykuł 2 Konwencji ustanawia gwarancję, że nikt nie utraci życia na skutek celowego lub nieodpowiedzialnego działania państwa. Strony Konwencji ponoszą odpowiedzialność za wszelkie zachowania ich organów, funkcjonariuszy lub przedstawicieli, które naruszają negatywny lub pozytywny obowiązek ochrony życia⁶.

Zgodnie z ust. 2 artykułu 2 Konwencji, „pozbawienie życia nie będzie uznane za sprzeczne z tym artykułem, jeżeli nastąpi w wyniku **bezwzględnie koniecznego** użycia siły: w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą; w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie pozbawionej wolności zgodnie z prawem, w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania”. Za L. Garlicki warto zatem powtórzyć, że **„wymaganie bezwzględnej konieczności nakazuje, by użycie siły (broni) pozostawało w proporcji do zaistniałej sytuacji, a zwłaszcza do charakteru i intensywności zagrożenia, którym muszą stawiąć czoło funkcjonariusze”**⁷. Tym samym, nie powinno ono nastąpić, jeżeli istniały inne środki obezwładnienia lub schwywania osoby uciekającej. Zdaniem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPCz, Trybunał), „niedopuszczalne jest pozbawienie życia osoby, która nie jest podejrzana o przestępstwa z użyciem przemocy i która **bezpośrednio nie zagraża nikomu zdrowiu lub życiu, w takim wypadku mniejszym złem jest ucieczka przestępcy**”⁸.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż bardzo podobny stan faktyczny był już przedmiotem rozstrzygnięcia ETPCz w sprawie *Wasilewska i Kałucka p. Polsce*. Trybunał stwierdził w niej, że funkcjonariusze strzelający do uciekającego samochodu wykroczyli poza „bezwzględną konieczność użycia śmiertelnej siły”⁹. W wyroku podkreślono, że „jakiegokolwiek użycie siły nie może przekraczać zakresu absolutnie koniecznego” dla osiągnięcia jednego lub więcej dopuszczalnych przez art. 2 Konwencji celów. Zdaniem Trybunału, „określenie to oznacza, że przeprowadzony powinien zostać bardziej ścisły i

⁵ Wyrok ETPCz w sprawie *Pretty p. Zjednoczonemu Królestwu*, (skarga nr 2346/02), par. 37.

⁶ L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1-18*, Tom. 1, Warszawa 2010, s. 67.

⁷ L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1-18*, Tom. 1, Warszawa 2010, s. 77.

⁸ Zob. wyroki ETPCz w sprawie *Nachova i inni p. Bułgarii* (skarga nr 43577/98 i 43579/98) i w sprawie *Akhmadov i inni p. Rosji* (skarga nr 27065/05).

⁹ Wyrok ETPCz w sprawie *Wasilewska i Kałucka p. Polsce* (skarga nr nr 28975/04 i 33406/04), par 57.

wymagający test na wystąpienie stanu konieczności niż test normalnie stosowany przy stwierdzaniu, czy czynność Państwa jest konieczna w demokratycznym społeczeństwie na podstawie ustępów art. 2¹⁰. Co więcej, ETPCz zwrócił uwagę, że „**przy ustalaniu czy użycie siły jest zgodne z artykułem 2 może być zatem istotne czy operacja sił porządkowych była zaplanowana i nadzorowana tak, aby zminimalizować w możliwie największym stopniu konieczność użycia śmiertelnej siły lub ryzyko przypadkowej utraty życia**”¹¹.

Warto również wskazać, że artykuł 2 Konwencji, obok materialnego obowiązku powstrzymania się przed umyślnym i bezprawnym pozbawieniem życia, zobowiązuje także państwo do wyjaśnienia każdego przypadku śmierci, która w sposób oczywisty nie wynika z przyczyn naturalnych (aspekt proceduralny prawa do życia). Natura i zakres prowadzonego przez państwo dochodzenia zależy od okoliczności sprawy, a przede wszystkim przyczyny śmierci. Jak słusznie zauważa L. Garlicki, „szczególne wymagania proceduralne odnoszą się do sytuacji, gdy śmierć nastąpiła w wyniku zastosowania śmiertelnej siły przez funkcjonariuszy państwowych, bo tu najsilniej rysuje się gwarancyjna funkcja art. 2 EKPCz”¹². W ocenie Trybunału nie chodzi tu jedynie o wyjaśnienie konkretnej sprawy, ale także o „ochronę zaufania publicznego do sposobu korzystania przez władze z przysługującego im monopolu stosowania siły”¹³. W wymiarze proceduralnym art. 2 Konwencji ETPCz wskazuje również na „konieczność zapewnienia odpowiedzialności funkcjonariuszy sił porządkowych”¹⁴ oraz „wykluczenie klimatu bezkarności funkcjonariusza tych służb”¹⁵.

W opinii Trybunału, „zdecydowanie niewystarczające jest pozostawienie tylko cywilnoprawnych dróg działania, bo nie dają one możliwości ukarania sprawców”¹⁶. Ponadto, „postępowanie karne musi zostać wszczęte i prowadzone z urzędu, gdy tylko władze powezmą wiadomość o przypadku pozbawienia życia”¹⁷. Samo postępowanie zaś

¹⁰ Wyrok ETPCz w sprawie *Wasilewska i Kałucka p. Polsce* (skarga nr nr 28975/04 i 33406/04), par. 42.

¹¹ Wyrok ETPCz w sprawie *Wasilewska i Kałucka p. Polsce* (skarga nr nr 28975/04 i 33406/04), par. 46.

¹² L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1-18*, Tom. 1, Warszawa 2010, s. 85.

¹³ Zob. wyrok ETPCz w sprawie *Ramsahai i inni p. Holandii*, (skarga nr 52391/99).

¹⁴ Zob. wyrok ETPCz w sprawie *Avsar p. Turcji*, (skarga nr 25657/94).

¹⁵ Zob. wyrok ETPCz w sprawie *Kaya p. Turcji*, (skarga nr 22535/93).

¹⁶ Wyrok ETPCz w sprawie *Yasa p. Turcji* (skarga nr 22495/93).

¹⁷ Zob. wyroki ETPCz w sprawach: *Ergi p. Turcji* (skarga nr 23818/94), *Nachova i inni p. Bułgarii* (skargi nr 43577/98 i 43579/98).

musi mieć charakter efektywny, tzn. musi być prowadzone w sposób pozwalający zarówno na ustalenie przebiegu wypadków, jak i – ewentualne – oskarżenie i ukaranie osób odpowiedzialnych za bezprawne działania. Warto nadmienić, że w warunkach ponoszenia przez władze pełnej odpowiedzialności za życie i zdrowie człowieka (np. pozbawienia wolności), nieadekwatność krajowego dochodzenia może doprowadzić do konkluzji, że doszło do naruszenia art. 2 w aspekcie materialnym¹⁸. **Państwo ma zatem obowiązek wszechstronnego wyjaśnienia każdej sprawy, w której doszło do utraty życia przez osobę zatrzymaną.**

IV. Wnioski

Należy wyraźnie podkreślić, że artykuł 2 EKPCz zobowiązuje państwo do powstrzymania się przed umyślnym i bezprawnym pozbawieniem życia, ale także do podjęcia niezbędnych kroków w celu ochrony jednostek. Naruszenie art. 2 pojawi się zatem zawsze, gdy śmierć człowieka nastąpiła w wyniku użyciu siły ponad „bezwzględnie konieczny” wymiar. Ponadto, proceduralne obowiązki wynikające z art. 2 Konwencji zostały określone przez Trybunał bardzo szeroko, a ich niedopełnienie ze strony państwa samoistnie skutkować może stwierdzeniem naruszenia Konwencji.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka poleca zatem uwadze powyższe rozważania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Sprawa postrzelenia 21-letniego mężczyzny podczas interwencji Policji w Koninie powinna zostać wyjaśniona wszechstronnie – tj. w sposób odpowiadający powołanym wyżej standardom Trybunału. Jednocześnie zwracamy się do Pana Komendanta z uprzejmą prośbą o odniesienie się do przedmiotowej sprawy oraz udzielenie Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka informacji na temat wyników toczącego się postępowania.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Łączymy sprawy nieuniknione

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
KOORDYNATOR PROGRAMU
INTERWENCJI PRAWNEJ

[Signature]
Piotr Kubaszewski

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
SEKRETARZ ZARZĄDU

[Signature]
Piotr Kładoczny

¹⁸ Wyrok ETPCz w sprawie *Mojsiejew p. Polsce*, (skarga nr 11818/02), par. 65.